

Doç. Dr. H. Dilek Batıslam
Çukurova Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Şevket Bulut'un Hikâyelerindeki Veli Tipi

Halk kültüründe önemli yer tutan ermiş, evliya ya da veli adı verilen keramet sahibi kişiler ve bunların hayatlarıyla ilgili kimi anlatılar, günümüz edebiyatında da ele alınıp işlenmiştir. Çağdaş roman veya hikâye yazarlarımızın bazıları, eserlerinde yaşadıkları yörede halk arasında kerametleriyle ya da olağanüstü özellikleriyle bilinen, halk kültürünü ve yaşamını etkilemiş ermişlerle ilgili efsanelerden söz etmişlerdir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz yöresel veli tipleriyle ilgili anlatılara eserlerinde yer veren yazarlardan biri de 1996 yılında kaybettiğimiz, günümüz hikâye yazarı Şevket Bulut'tur. Şevket Bulut'un bazı hikâyeleri çağdaş bir yazarın halk kültür ve inancına ait ürünleri eserlerine nasıl yansıttığını göstermesi bakımından önemlidir.

1936 yılında Kilis'te doğan Şevket Bulut'un hikâyelerinin konularını genellikle yaşadığı yöre insanının hayatından aldığı görülür. Yazar, hikâyelerinin büyük bir bölümünde Kahramanmaraş ve çevresinde yaşayan insanların dertlerini, acılarını, geleneklerini, kültür ve inançlarını, umutlarını gerçekçi bir biçimde, başarıyla yansıtmıştır. Açık ve rahat anlatımlı hikâyelerinde, Anadolu gerçeklerini ustalıkla işleyen yazar, bazı hikâyelerinde yöresel konuşma biçimlerine, atasözleri ve deyimlere de yer vermiştir. [1]

Şevket Bulut'un hikâye kitapları; *"Al Karısı"* (1971), *"Sarı Arabalar"* (1974), *"Dilek Çınarı"* (1975), *"Kefensiz Ölüler"* (1984), *"Sınırdaki Tarla"* (1996) ve *"Yıkık Minare"* (1966)'dir.

Şevket Bulut'un hikâyeleri olay ağırlıklıdır. Hikâyelerin malzemesi ise Anadolu insanıdır. Yazarın hikâyelerinde inancı, yaşayışı, dili, duygu ve düşünce biçimiyle Anadolu insanı anlatılır. Bu nedenle Şevket Bulut'un hikâyeleri halk kültürü açısından oldukça zengindir. Yazar, eserlerinde mahallî konulara ve geleneksel kültür değerlerine önemli ölçüde yer vermiştir. Özellikle *"Yıkık Minare"* adlı hikâye kitabı, geleneksel kültür değerlerimizin çağdaş edebî eserlerimize yansıma biçimlerini göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Yazar, söz konusu eserinde şeyhlere, hocalara, evliyalara, ta-savvufa, bazı halk inançlarına ve halk kültürüne ait uygulamalara geniş yer vermiştir.

İçerdiği halk inançları ve geleneksel kültür değerleri dolayısıyla değerlendirmeye çalışacağımız *"Yıkık Minare"* adlı hikâye kitabında toplam 15 hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyeler değişik içerik ve özelliklere sahiptir. Biz özelliklerini dikkate alarak bu hikâyelerden üç tanesi üzerinde duracağız. Bunlar *"Kendirli Baba"*, *"Kubbeli Mezar"* ve *"Seccade"* adlı hikâyelerdir. Üç hikâye görünüşte birbirinden bağımsız olmakla birlikte birbirleriyle ilgilidir. *"Kendirli Baba"* adlı hikâyede bir veli tipi olan Kendirli Baba'dan söz edilir. *"Kubbeli Mezar"* hikâyesinde bir yol inşaatı dolayısıyla yıkılması gereken, yöre insanı için kutsal sayılan, ziyaret yeri, türbe olarak kabul edilen Kubbeli Mezar anlatılır. *"Seccade"* adlı hikâyede ise, yazar bu iki hikâyede anlatılanları birleştirmiş gibidir. Çünkü, bu hikâyede Kubbeli Mezar'da yatan Kendirli Baba'ya adak adayan Gülsüm Karı'nın başından geçenlerden söz edilir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi her ne kadar üç ayrı hikâye gibi görünse de bu hikâyelerde anlatılanlar tek bir türbeye ait anlatılar olmalıdır. *"Kubbeli Mezar"* hikâyesinde Kubbeli Mezar adlı türbe tanıtılır. *"Kendirli Baba"*'dan, bu türbede yatan Kendirli Baba'nın yaşamı hakkında bilgi verilir. *"Seccade"* hikâyesinde ise türbenin işlevi ve adak inancı üzerinde durulur. Böylece bir anlamda üç hikâyeye Kendirli Baba ve türbesi etrafında bir kült oluşturulmuş olur.

Yazar, sözünü ettiğimiz bu üç hikâyeden biri olan *"Kendirli Baba"* hikâyesinde bir veli tipi olarak karşımıza çıkan hikâye kahramanı Kendirli Baba'yı ve özelliklerini anlatır. Velilerin özelliği keramet göstermeleri ve Allah dostu olmalarıdır.[2] Bu özellikler Kendirli Baba'da da vardır. Hikâyede yazar Kendirli Baba'yı şu sözlerle tanıtır:

"Kendirli, şehrin zararsız delilerindendi. Bazılarına göre; tarikat ehli, keramet sahibi, ermiş hır veliydi. Geceleri, hücresinin paslı kilidini açar; geniş avluyu geçerek, camiye girer; sabahlara kadar zikir namazı kılardı. Bazılarına göre ise; her türlü uyuşturucu maddeleri kullanan, genç çocuklara sataşan, geceleri evleri dikizleyen bir sapıktı..." (Y. M., s. 153).[3]

Bu sözlerin ardından yazar

"Yargılar değişik olunca Kendirli Baha'yı anlamak biraz daha güçleşiyordu. Fakat şurası bir gerçektir ki, herkes tarafından sevilen bir insandı." (Y. M., s. 153)

diyerek yargılardan daha çok birincisinin ağırlık kazandığını hissettirmeye çalışır. Daha sonra yazar, Kendirli Baba'nın diğer özelliklerini verir. Anlatılanlara göre Kendirli Baba, her cuma günü muhakkak köşgerler çarşısına uğrar. Çarşı esnafı ondan hoşlanır. Birbirlerine onun çarşıya geldiğini haber verirler. Kendirli Baba, bir tören havası içinde, kendine özgü hareketlerle çarşığı dolaşır.

Kendirli Baba'ya bu adın verilmesinin nedeni ise, omuzunda taşıdığı 8-10 metre uzunluğundaki kendirdir. Bu kendirin iki ucunda da boy boy anahtarlar asılıdır. Kendirli Baba her konuşmasında anahtarlardan birini ağızına sokar, kapalı ağızını açtıktan sonra konuşur. Konuşması bitince de aynı anahtarı tekrar ağızına sokarak ağızını kilitlet. Bu arada da kendisine laf atan herkese söz yetiştirmeye çalışır. Esnafla Kendirli Baba arasında ilginç konuşmalar geçer. Kendirli Baba, bazen müftünün yanına da uğramaktadır. Müftü bir gün dayanamayarak Kendirli Baba'ya: "Neden böyle ediyorsun Kendirli? Neden hep işi böyle deliliğe vuruyorsun? Gerçek kimliğini gizlemesen olmaz mı?" der. Kendirli Baba ise, müftüye: "Biz bezirganız efendi. Müşteri nasıl mal isterse onu çıkarmak zorundayız." cevabını verir. Bu cevaptan çok etkilenen müftü Kendirli Baba'yı evinde misafir etmek ister. Ancak, Kendirli Baba, "Biz zenginle düşüp kalkmaktan korkarız. Ola ki, zenginin yumuşak döşeği, bize gerçek sevgiliyi unuttum..." diyerek müftünün teklifini reddeder.

Kendirli Baba'nın bir diğer özelliği ise, bütün insanları taklit etmesidir. Kendirli Baba kekeme Köşger Naci Usta'nın konuşmasını taklit eder. Cami müezzini Sarı Fakı'nın okuyamadığı sabah ezanlarını, onun yerine, onun sesini taklit ederek okur. Sadece insanları taklit etmekle kalmayıp kedileri, köpekleri ve kuşları da taklit eder. Kendirli Baba'nın bazı kış geceleri köpekler gibi uzun uzun uluması çevrede oturanları çok korkutur. Çünkü, Kendirli Baba'nın uluduğu gecelerin sabahında civardaki evlerden birinden bir ölü çıktığı görülmüştür.

Kendirli Baba, aynı zamanda sokaklarda başıboş dolaşan çocukların da eğlence kaynağıdır. Onun peşine düşen çocuklar hep bir ağızdan onunla alay edip şarkı söylerler. Üstüne pislik atıp, yüzüne tükürürler. Kendirli Baba canı çok sıkıldığı zaman, çocuklar onu sıkıştırınca sopasını fırlatarak çocukları dağıtır.

Yazar, Kendirli Baha'nın fiziksel özelliklerini şöyle tanımlar:

"Gözleri insanı ürkütürdü. Uzun sakalı, kıllı göğsü, ona ayrı bir heybet verirdi, in yarı, geniş omuzluymdu. Seyrek dişleri sapsarıydı... Kırışık yüzü, iri burnu, geniş ağızıyla bir insandan çok, eski çağlardan kalına bir devî andırırdı. Düztaban olduğu için, yürürken sağa sola yalpa yapardı." (Y. M., s. 154-155-156).

Ayrıca hikâyede anlatılanlara göre, Kendirli Baba'nın pantolonunun cebinde, mevsimine göre çeşitli meyve ve sebze bulunur. Kendirli Baba'nın istediği dükkandan istediği şeyi almasına izin verilir. Çünkü, insanlar Kendirli Baba'nın hışmına uğrayan kişinin mutlaka zarar göreceğine inanırlar. Bu nedenle de Kendirli Baba'nın serbestçe hareket etmesine, istediğini almasına, istediği gibi konuşmasına kimse ses çıkarmaz.

Halk arasında Kendirli Baba ile ilgili değişik söylentiler dolaşır. Onun yaptıklarından, ona kötü davrananların başına gelenlerden söz edilir. Hikâyede Kendirli Baba'nın olağanüstü özellikleri olduğu inancını güçlendiren değişik olaylar anlatılır. Bunlardan biri de şu olaydır: Kendirli Baba bir kaç gün ortalarda görünmez. Ortaya çıktıktan sonra, daha önce hiç dükkânına girmediği bakkal Durdu Efendi'nin dükkânına girerek; elindeki ekmeğe pekmez sürmesini ister. Cimriliğiyle tanınan bakkal Durdu Efendi azıcık pekmez verince, Kendirli Baba onun daha fazlasını vermeyeceğini anlayarak, pekmez tenekesini olduğu gibi alıp kaçar. Herkes Kendirli Baba'nın peşine düşer. Cami avlusuna giren Kendirli Baba, pekmez tenekesinin içine işer. Sonra da hücrenin kapısını açarak içeri girer. Bu işte bir gariplik olduğu düşünülerek Şakir Hoca'nın emriyle teneke açılır. Teneke açılınca içinde kocaman bir yılan olduğu görülür ve Kendirli Baba'nın yaptığının nedensiz olmadığı anlaşılır (Y. M., s. 159). Bu olaydan sonra Kendirli Baba'nın sıradan bir insan olmadığı bir kez daha doğrulanır. Kendirli Baba şaşılacak, beklenmedik bir durumu başkalarına göstermek yoluyla keramet sahibi bir kişi olduğunu ortaya koyar.

Bu hikâyede sözü edilen ve veli tipi olarak değerlendirebileceğimiz Kendirli Baba, yukarıda sözünü ettiğimiz özelliklerinden de anlaşılacağı gibi, bilinen veli tiplerinden farklı özelliklere sahiptir. Kaynaklarda doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılan ya da keramet gösteren veliler özelliklerine göre değişik gruplara ayrılmıştır. Yapılan gruplandırmaya göre, velilerin bir kısmı kutsal kitaplarda (Kur'an, İncil, Tevrat) yaptıkları anlatılan, olumlu ya da olumsuz olağanüstü güçleri olan kişiler ya da Hz. Peygamberle çağdaş olan, ona arkadaşlık eden seçkin, ulu kişilerdir. Bir diğer grup ise, yazılı kaynaklarda ya da menkıbelerde adı geçsin, geçmesin kendilerine tarihi bir değer verilen ve ermiş diye tanınan kişilerdir.[4] Veli tipleri arasında, yukarıda sıraladıığımız, tarihi çok eski dönemlere uzanan, bilinen velilerin dışında, ayrıca günümüze yakın dönemlerde yaşamış, yaşarken olağanüstü güçlere

sahip olduğuna inanılmış ermişlerden de söz edilmektedir. Bu tür ermişlerin anılarını anlatanlara günümüzde de rastlamak mümkündür. Şevket Bulut'un hikâyesinde sözü edilen Kendirli Baba'da bu son gruptaki veli tipleriyle benzer özelliklere sahiptir. Söz konusu ermiş tipleri incelediğimiz hikâyedeki Kendirli Baba gibi daha çok meczup olarak kabul edilen kişilerdir. İnsanlar bu tür kişilerin anlamı açık olmayan sözlerinden, tuhaf davranışlarından bir tür fal anlamı çıkararak, onlara sevgi ve saygı gösterirler. Yine bu tür velilerin özellikleri arasında dünya nimetlerine, şana, şöhrete önem vermeme, başboş ve düzensiz yaşama, varlıklarını başkaları uğruna harcama gibi özellikleri de sıralayabiliriz. Bütün bu özelliklerle birlikte keramet göstermeleri velilerin olağanüstü özelliklerini artırmaktadır.[5] Olağanüstü bir güç olarak kabul edilen ve ermişlere özgü olan keramet gösterme gücü, peygamberlere verilen ve mucize denilen güçten farklıdır.[6] Ancak halk inançlarında mucizelerle kerametlerin her zaman kesin bir sınırla ayrıldığı görülür. Enbiya kıssalarında sözü edilen olağanüstülüklerin bazılarında evliya kerametlerinde de rastlamak mümkündür. Kerametler kerameti gösterenlerin adları, kişilikleri, yer ve zamana bağlı olarak çeşitlilik gösterirler. Ortak özellikleri dikkate alınarak kerametler gruplandırılabilirler.[7] Mutasavvıflar kerameti:

- 1) Manevî ve hakiki keramet: İlimde, irfanda, ahlâkta, ibadette, taatta, amelde, edepte ve insanlıkta gösterilen üstün meziyetler ve hasletler,
- 2) Kevnî ve surî keramet: Uzun mesafeyi kısa zamanda alma, az gıdayı çoğaltma, su üzerinde yürüme, ateşte yanmama vb. olmak üzere iki ayrı gruba ayırırlar. Fakat ikinci gruptaki kerametlere çok fazla önem vermezler.[8]

Hikâyede sözü edilen Kendirli Baba'nın kerametleri ise, daha çok geleceği, olacağı önceden bilme ya da gizli şeyleri sezebilme şeklinde ortaya çıktığı için, yukarıda anlattığımız ikinci gruptaki kerametlerdendir.

Kısacası, "*Kendirli Baba*" adlı hikâyesinde yazarın çizdiği Kendirli Baba adlı veli tipi, bilinenden farklı, daha çok meczup denilen türden bir veli tipidir. Ayrıca yazar, bu veli tipini alıştırdığımız veli tiplerinden daha farklı şekilde, çağdaş çizgilerle vermiş, olağanüstü özellikler yüklemesine rağmen daha somut, gerçekçi bir veli tipi yaratmıştır. Bu yönüyle Kendirli Baba adlı veli tipi dikkat çekicidir. Olağanüstü yönleri kadar Kendirli Baba insanî taraflarıyla, fiziksel yapısıyla da tanıtılmıştır. Efsanelerde ya da menkıbelerde karşılaşılan veli tipleri bu hikâyedekinden farklı olarak daha soyuttur. Efsane ya da menkıbelerde velilerin fiziksel özellikleri burada olduğu gibi ayrıntılı olarak verilmeyebilir. Velinin günlük hayatından çok fazla söz edilmez. Velinin gösterdiği kerametlere ve menkıbevi hayatıyla ilgili anlatılara ağırlık verilir. Bu hikâyedeki veli tipinin bilinenden farklı özellikler taşıması elimizdeki metnin çağdaş bir hikâye metni olmasıyla açıklanabilir.

İncelediğimiz "*Kubbeli Mezar*" adlı ikinci hikâyede yazar, yol inşaatı dolayısıyla yıkılması gereken Kubbeli Mezar adlı türbeden söz eder. Hikâyede anlatılanlara göre, Kubbeli Mezar Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinin köy ve kasabalarla bağlantısını sağlamak üzere yapılması planlanan yol güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Yol inşaatının yapılabilmesi için de türbenin yıkılması gerekmektedir. Bu durum köylülerle yol şefi arasında çeşitli sorunlara yol açmıştır. Çiftlikkale Muhtarı Hasan Efendi'nin anlattığına göre yıkılmayı istenen Kubbeli Mezar kutsal bir yerdir. Ne zaman yapıldığı ve kime ait olduğu tam olarak bilinmeyen mezarın yöre halkının yaşamında önemli bir yeri vardır. Çünkü yörede bulunan Çiftlikkale, Milyanlı, Türkmenler, Hançıplaklar, Alişar ve Karamanlı gibi köylerde yaşayan bütün insanlar Hıdrellez'de Kubbeli Mezar'da toplanırlar. Adaklar adanır, kurbanlar kesilir. Evde kalan kızlar, çocuğu olmayan gelinler, yatalak hastalar bu mezardan medet umarlar. Türbe yakınında bulunan pınarın suyu da kutsal sayılır. Ayrıca türbede bulunan çınar ağacının dallarına da dileği olanlar al, yeşil bezler bağlarlar. Kubbeli Mezar'ı ziyarete gelenler Allah'a yalvarırken; "*Bu Kubbeli Mezar'da yatan zatın yüzü suyu hürmetine derdimize derman ol*" derler (Y. M., s. 43-44).

Alişar Köyü Muhtarı Mehmet Karateke ise, çınar, mezar ve pınarın kendileri için çok büyük değer taşıdığını söyler. Ona göre, çınar ululuğu, pınar temizliği, mezar ise geçmişi temsil etmektedir. Yöre halkı kutsal saydıkları, aralarındaki dostluk, kardeşlik ve sevgiyi geliştirdiğine inandıkları Kubbeli Mezar'ın yıkılmaması için yolsuz ve köprüsüz kalmaya razıdır (Y. M., s. 50).

Köylüler yol inşaatının sorumlularını Kubbeli Mezar'a zarar vermenin sakıncalı olacağı konusunda uyarırlar. Ancak görevliler yöre halkının uyanlarına aldırmayarak yol inşaatına devam ederler. Dozer operatörü Kubbeli Mezar civarından hafriyat çıkarırken insan kemikleriyle karşılaşır. Kubbeli Mezar çevresindeki çalışmalar sürerken yol inşaatında görevli mühendislerin kaza geçirdikleri haberi gelir. Bu arada Kubbeli Mezar civarında da heyelan olur. Müteahhitte, dozer operatörü de heyelan altında kalarak ölürler (Y. M., s. 50).

Sonuç olarak, bu hikâyede halk arasında kutsal sayılan, türbe, yatır vb. isimlerle adlandırılan yerlere zarar veren kişilerin başına kötü şeylerin geleceğini, türbe ve yatırların dileklerin yerine gelmesinde rolünün olduğunu, evliya mezarı olduğu bilinen yerlere saygı duyulması ve bu tür yerlerin korunması gerektiği konusundaki inançların dile getirildiğini söyleyebiliriz.

Anadolu'nun pek çok yerinde İslâm öncesi ve İslâm dışı inanç ve kültürlerin de etkisiyle, evliyaların öldükten sonra da kerametlerini göstereceklerine inanılmış, bu nedenle bir çok evliyanın ya da evliya olduğu düşünülen kişilerin mezarları bir ziyaret yeri olmuştur. Kurbanlar kesilip mumlar yakılmış, bez parçaları bağlanarak evliyalardan dilekte bulunulması halk arasında yaygın bir gelenek haline gelmiştir. [9] Sıraladığımız bütün bu özellikler Kubbeli Mezar için de geçerlidir. İnsanlar Kubbeli Mezar'da bir ermişin yattığına, mezarda yatan ermişin olağanüstü güçlere sahip olduğuna, ölmüş olmasına rağmen keramet gösterebileceğine inanarak, bazı sorunlarının çözümünde ermişten yardım beklemektedirler.

Bu hikâyede Kubbeli Mezar'da yatan ermiş hakkında daha önce de söylediğimiz gibi herhangi bir bilgi verilmemiştir. Ancak, incelediğimiz üçüncü hikâyede Gülsüm Karı'nın Kubbeli Mezar'da yatan Kendirli Baba'ya adak adadığından söz edilmesi, Kubbeli Mezar'da yatan kişinin Kendirli Baba olduğu ve dolayısıyla üç hikâyenin birbiriyle ilişkisi verilmektedir.

"Seccade" adlı üçüncü hikâye de diğer iki hikâye gibi ermişlik inancı ile ilgilidir. Hikâyede ermişlik inancı ile birlikte halk arasında oldukça yaygın bir inanç olan adak inancı da ele alınmaktadır. Adak, bir isteğin yerine gelmesi ya da tehlikeden korunmak amacıyla gücüne inanılan ermiş ya da kutlu kişilere verileceği bildirilen nesne ya da canlıdır. Bir hizmetin karşılığının ödenmesi temeline dayanır. İlkel topluluklarda da görülen adak inancı genellikle kurban inancıyla bir arada varlığını sürdürmüştür. Hemen her şey, değerli taşlar ve madenler, çoğunlukla da kurban edilecek bir insan ya da hayvan adak konusu olabilir.[10] Yatıra adak adamak, ona bir dileğin gerçekleşmesi için başvurmadır. Adağı adayan kişi bir anlamda yatırın kendisiyle Tanrı arasında aracılık yapacağına inanır. İsteği gerçekleştiğinde adak adayan kişi adağını, yatıra verdiği sözü, yerine getirir. Adak kurban ise bir hayvan kesilerek yoksullara dağıtılır. Bağışsa türbeye ya da türbe bekçisine götürülür. Herhangi bir işlem adanmışsa bu işlem yapılır. (Kur'an okuma, namaz kılma, oruç tutma vb.)[11]

"Seccade" hikâyesinde Gülsüm Karı Kubbeli Mezar'da yatan Kendirli Baba'ya adak adamıştır. Torunu oğlan olursa, Kendirli Baba'ya eliyle bir seccade dokuyup mezarına götürüleceğini söylemiştir. Dileği yerine gelince adağını gerçekleştirmek için cuma günü Kendirli Baba'nın türbesine giden Gülsüm Karı:

"Azımı çoğa say... Yedi yıl sonra, koltuğumun altında, koca halıyla geleceğim... Allah ömür versin halin hazır... En pahalısından alacağım... Ziyaretinin önünde, kazanlarla aş pişirip, fakirlere dağıtacağım... Mezarının giriş kapısına mermer eşik yaptıracağım..." (Y. M., s. 164)

diyerek yeni adaklar adar.

Kubbeli Mezar'ın yeşil kapısını açıp içeri giren Gülsüm Karı, yatırın mezarına yaklaşarak:

"Sana adağımı getirdim Kendirli Baba, halis yünden kendi ellerimle dokudum... Tam altı ayda bitti. Yeşil renge ağırlık verdim. Yeşil renk murattır. Üstelik mübarek bir renktir... Torunumun yedi yaşına geldiğini görmek kısmet olursa, sana koskoca bir halı getireceğim. İsparta halısı. Yeşille pembenin cenkleştiği bir halı."

der. (Y. M., s. 162). Gülsüm Karı'nın bu sözleri aracılığıyla yeşil rengin kutsal sayıldığı[12] inancına ve yine halk arasında özel bir önem verilen, hayırlılık, kutluluk ve uğurluluk taşıdığına inanılan 7 sayısı ile ilgili inançlarla gönderme yapıldığını görüyoruz.[13]

Bu hikâyedeki bir başka inanç da ermişlik inancıdır. Gülsüm Karı'nın adağını yerine getirmek için türbesine gittiği Kendirli Baba olağanüstü özellikleri olan bir ermiştir. Gülsüm Karı, Kendirli Baba'nın türbesine adağını götürdüğünde beklenmedik bir durumla karşılaşır. Adadığı seccadeyi gelip türbenin içine serer. Ancak yere serdiği seccade hareket eder. Kendiliğinden Gülsüm Karı'nın serdiği yerden toplanarak, türbenin kapısının ağzına gelir. Bir hata yaptığını düşünen Gülsüm Karı, seccadeyi türbenin değişik yerlerine birkaç kez yeniden serer. Yine aynı olay tekrarlanır. Sonuç değişmez. Çaresiz kalan ve adağının kabul edilmediğine inanan Gülsüm Karı, üzüntü içinde, seccadesini koltuğunun altına alarak evinin yolunu tutar. Kendirli Baba'nın kendisini yaptığı bir hata dolayısıyla cezalandırdığını düşünür. Evine dönüp yorgunlukla uykuya daldığında rüyasında Kendirli Baba'yı görür. Adağının neden kabul edilmediğini sorar. Kendirli Baba:

"Seccadeye göz nuru döktün... Aylarca çalışıp çabaladın; saçaklarının ipini komşudan aldın... Sor bakalım, komşun o bir yumak ipliği nereden almış? Saçaklarda kullandığın o ipliği komşun bir dul kadından çalmıştı... Çalıntı ve haram bir malı nasıl kabul ederim? Helal malını da murdar ettin!..." (Y. M., s. 166)

der. Gülsüm Karı, uykudan uyanınca, Kendirli Baba'nın türbesinde karşılaştığı olay ve gördüğü rüya aracılığıyla keramet gösterdiğini, adağının neden kabul edilmediğini kendisine söylediğini anlar. Hikâyede sözü edilen ermiş Kendirli Baba, cansız bir nesneyi hareket ettirmek ve öldükten sonra,

rüyada, yaşayanlara görünebilme ve bu şekilde onlara isteğini bildirme yoluyla kerametlerini göstermiştir.

"Seccade" hikâyesinde ayrıca bir türbe ziyareti sırasında uyulması gereken kural ve pratiklerden de söz edilir. Gülsüm Karı türbeye cuma günü gider. Türbenin bahçesine girince çömelip Fatiha okur. Kuyudan su çekip abdest alır. Abdestsiz yatırın huzuruna girmeyi saygısızlık olarak kabul eder. Mezarın kapısını açıp içeri girerken ayakkabılarını çıkarır. Yatırın mezarına yaklaşarak adağını getirdiğini söyler. Torununun yedi yaşına girdiğini görünce getireceği halıyı adar. Seccadesini serip dört rekatlık kuşluk namazı kılar. Daha sonra dokuduğu seccadenin üzerine oturup uzun uzun dua eder. Kendirli Baba'dan kendisine yedi yıl daha ömür vermesini diler. Duasını bitirdikten sonra arkası kapıya dönük vaziyette türbenin çıkış kapısına doğru gider. Bu arada cuma günü olduğu için türbenin çok sayıda ziyaretçisi olacağını, türbede mumlar yakılacağını, türbenin buhur kokusuyla dolacağını düşünür. Sanki Kendirli Baba karşındaymış gibi onunla konuşur. Geçmişini, geleceğini ve isteklerini birer birer aklından geçirir (Y. M., s. 161-162-164).

Gülsüm Karı başlangıçta rüya görmeden önce adağının kabul edilmeyişini günahkâr bir kul oluşuna bağlar. Ancak buna da pek bir anlam veremez. Çünkü türbeye giderken uyması gereken kurallara uymuş, yapması gerekenleri yapmıştır. Yıkayıp temizlenmiştir. Yatırın huzuruna çıkmadan önce, Kur'an-ı Kerim okumuştur. Huzura abdest alıp öyle varmıştır (Y. M., s. 165). Sürekli işlediği günahın ne olduğunu, adağının kabulünü engelleyen nedeni düşünen Gülsüm Karı, sonuçta yukarıda sözünü ettiğimiz rüyayla yaptığı hatayı öğrenir. Yatıra haram sayılan bir malı götürmüştür. Günahı budur. Rüyanın ardından yaptığı hatayı gidermek için Gülsüm Karı, hemen, dokuduğu seccadenin komşudan aldığı çalıntı ipe yapılmış saçaklarını sökmeye başlar.

Genel bir değerlendirmeye gittiğimizde Şevket Bulut'un hikâyeleri aracılığıyla çizdiği veli tipinin bilinenden farklı özellikler taşıdığını görüyoruz. Hikâyelerde sözü edilen veli tipi Anadolu'nun çeşitli yörelerinde rastlanan ve daha çok meczup olarak nitelendirilen, olağanüstü güçleri olduğuna inanılan, keramet sahibi, hışmına uğranırsa zarar görüleceğinden çekinilen bir veli tipidir. Ayrıca bu veli tipi hem yaşarken hem de öldükten sonra keramet göstermiştir. Türbesi insanlar için bir ziyaret yeridir. Öldükten sonra da insanlara varlığını ve gücünü çeşitli olaylar aracılığıyla hissettirmiştir. Ancak yazar, bu veli tipini çizerken ve özelliklerini verirken daha çağdaş bir bakış açısı geliştirmiştir. Örneğin daha önce de belirttiğimiz gibi yazarın çizdiği veli tipi daha somut, sıradan insana yakın bir veli tipidir. Yaşamı, fiziksel özellikleri, davranışları hakkında halk anlatımlarından farklı olarak daha ayrıntılı ve tasviri bilgiler verilmiştir. Kerametleri kadar velinin günlük hayatından da söz edilmiştir. Yazar, adeta veli tipini kişileştirmiştir. İkinci hikâyede ise herhangi bir veliye ait olduğu düşünülen, kutsal sayılan, insanların isteklerinin yerine gelmesi için adak adadıkları Kubbeli Mezar adlı ziyaret yerinden bahseden yazar, üçüncü hikâyede söz konusu türbe ile birinci hikâyede çizdiği veli tipini birleştirir. Üçüncü hikâyenin kahramanı Gülsüm Karı, Kubbeli Mezar'da yatan ve dileğinin gerçekleşmesini sağlayan Kendirli Baba'ya adağını götürür. Böylece üçüncü hikâye aracılığıyla Kendirli Baba'nın mezarının türbe haline geldiğini ve insanların buraya giderek adaklar adadıklarını öğreniriz.

Sonuç olarak; Şevket Bulut, "*Yıkık Minare*" adlı eserinde yer alan üç hikâyesinde, Kendirli Baba adlı veli tipi ve bu veli tipiyle ilgili olarak halk arasında sözü edilen efsane, keramet ve menkıbe özelliği taşıyan anlatıları çağdaş bir bakış açısıyla ele alarak edebiyatımıza kazandırmıştır. Yazar, bu hikâyeler aracılığıyla Anadolu insanının ermişlere ve onlarla ilgili kültür değerlerine ve inançlara olan bağlılığını dile getirmiştir. Şevket Bulut, yararlandığı halk kültürü ve inancına ait anlatıları, kendi sanaçı kişiliğini ve kültür birikimini de katarak hikâye tekniği aracılığıyla zengin ve etkileyici bir anlatım biçimi oluşturmayı başarmıştır. Anlatmak istediklerini ustaca ele almıştır. Yazar, ölümünden önce kendisiyle yapılan bir röportajda da Yıkık Minare adlı kitabındaki hikâyelerde şeyhler, evliyalar ve hocalar olduğunu bu hikâyelerinde tasavvuf düşüncesini günümüz hikâye tekniği içinde yorumladığını belirtmiştir.[14]

Divan edebiyatı ye halk edebiyatı sanatçıları gibi günümüz yazarları da yaşadıkları yörenin kültüründen beslenmektedir. Çünkü sanatçıların bağlı buldukları kültür çevresi onları yönlendirir. Şevket Bulut da yaşadığı yörenin kültür kaynaklarından beslenmiş, yaşadığı yörenin kültür değerlerini ele alırken kendine özgü bir üslup ve anlatım tekniği geliştirmiş, halk kültürünü sanatçı kişiliğiyle zenginleştirerek yeniden halka sunmuştur.

Şevket Bulut, yaşadığı yörenin kültür değerlerini, anlayışını ve inançlarını çağdaş edebiyat eserlerine yansıtarak bu değerlerin yok olmasını, unutulmasını engellemiş ve gelecek kuşaklara aktarılmasına da katkıda bulunmuştur. Ayrıca, incelediğimiz hikâyelerde işlediği değerler aracılığıyla insanımızın inançlarının ve kültür değerlerinin korunması konusundaki duyarlılığım da dile getirmiştir.

-
- [1] Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Şevket Bulut" mad. Dergâh Yay. C. I, İstanbul 1972: 473; Necatigil, Behçet: Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. Eklerle 14. Basım, Varlık Yay. İstanbul 1991: 79-80 (Ayrıca yazarın edebiyat ve sanat anlayışı konusunda daha ayrıntılı bilgi için Bkz. Türk, Ahmet: "Şevket Bulut'la Yapılan Son Konuşma" Dergâh Dergisi, Aralık 1996, C. VII, s. 82: 8-9-19; Demirkol, Ahmet: "Şevket Bulut'un Ardından", Kasım 1996, Dergâh Dergisi, C VII, s. 81: 4-5).
- [2] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, "Evliya" mad. C. 8, Milliyet Yay. İstanbul 1986: 3915.
- [3] İncelemede yer alan örnekler, Bulut, Şevket: Yıkık Minare. Dolunay Yayınları, Ankara 1996 adlı eserden alınmış olup kısaltmadan sonra verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.
- [4] Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru, 2. Baskı Gerçek Yayınevi, İstanbul 1984: 40-41.
- [5] Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru, s. 42.
- [6] Hançerlioğlu, Orhan: İslâm İnançları Sözlüğü, "Keramet" mad., I. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984: 242-243.
- [7] Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru, s. 42-43.
- [8] Uludağ, Süleyman: Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, "Keramet" mad. İlaveli 2. Baskı, Maril'el Yayınları İstanbul 1996: 307-308.
- [9] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, "Evliya" mad. C. 8, Milliyet Yay. İstanbul 1986: 3915.
- [10] Hançerlioğlu, Orhan: İslâm İnançları Sözlüğü, "Adak" mad., s. 9-10; Ayrıca bkz. aynı eserin "Kurban" mad., s. 272-275.
- [11] Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru, s. 42.
- [12] Yeşil rengin kutsallığı inancıyla ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için, bkz. Ocak, Ahmet Yaşar: İslâm-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü, Genişletilmiş 2. Basım, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını: 113, Seri IV, Sayı: A.30, Ankara 1990.
- [13] Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru, s. 91-93
- [14] Türk, Ahmet: "Şevket Bulut'la Yapılan Son Konuşma" Dergâh Dergisi, Aralık 1996, C. VII, s. 82: 9-19.